

VOJNO MUFTIJSTVO U MISIJI PRUŽANJA VJERSKE PODRŠKE KADETIMA

Muhamed OKIĆ

UDK 355.085.5:28-5

SAŽETAK: Predmet ovog istraživanja je ispitati programske aktivnosti Vojnog muftijstva u pružanju podrške kadetima na obuci, koliko su i da li su kadeti – mladi vojnici muslimani zadovoljni duhovnom podrškom koje pruža Vojno muftijstvo u sistemu rada Oružanih snaga BiH. Od onih koji su recipijenti vjerske podrške željeli smo također saznati kako i na koji način ta podrška može biti bolja i kako se programske aktivnosti Vojnog muftijstva, predviđene u radu sa kadetima, mogu poboljšati i učiniti kvalitetnijim. Povratnom informacijom, kao bitnim segmentom u radu, želimo ustanoviti kvalitet dosadašnje vjerske podrške. Cilj istraživanja je da ustanovimo koliko ova vrsta podrške pozitivno utječe na kadete u njihovom realiziranju vojnih aktivnosti tokom obuke.

Ključne riječi: Ministarstvo odbrane i Oružanih snaga BiH, Vojno muftijstvo, Vojni muftija, vojni imam, kadeti, obuka, vjera.

Uvod

Vjera u Boga razvija sposobnost kontrole nad svim iskušenjima. Samo jaka vjera, oslonjena na Božanski princip o poštivanju ljudskog dostojanstva, može kontrolirati ljudske nagone. U tom kontekstu, razmišljajući o onome što bi zadaća vjerskih lidera u vojsci trebala biti, možemo reći da se radi o veoma teškom i odgovornom poslu jer kod čovjeka treba da razvijaju svijest o dostojanstvenoj upotrebi oružja. Pobjeda, koju vojska treba, dolazi kad vojnik brine i o toj dimenziji svog djelovanja.

Poslanik Muhammed, s.a.v.s., savjetovao bi svojim saborcima: “Ne zaboravite da je islam misija mira i ljubavi. Nemojte uništavati voćnjake, ni plodonosna polja na svojim putevima. Poštedite se osjećaja gubitnika. Poštujte sve ljude vjere koji žive u svojim izbama ili samostanima i poštedite njihove građevine. Ne

ubijajte civile! Ne kaljajte čast žena i pobijedenih. Ne dopustite sebi da povrijedite starije i djecu.”

Izgradnja i stalno oplemenjivanje te dimenzije vojničke sprema zadaća je kojom se bavi Vojno muftijstvo u strukturi Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Posebna pažnja u građenju tih vojničkih kvaliteta poklanja se kadetima na obuci. Oni se, nakon završetka obuke, stavljaju na raspolaganje Oružanim snagama za svaku vrstu vojničke misije. Briga o njihovim vjerskim potrebama zauzima posebno mjesto u radu Vojnog muftijstva. Planirane aktivnosti u radu sa kadetima ukazuju na jasne obaveze vojnih imama. Vojni imam, po dolasku nove klase kadeta, dužan je iste upoznati sa organizacijom vjerskog života, a potom svakom od njih pružiti mogućnost za razgovor koji može biti usmjeren kako na njegov odnos prema vjeri

i poznavanju vjerskih propisa tako i na njegove porodične, socijalne i druge prilike i potrebe.

S tim u vezi, ovim istraživanjem nastojat ćemo ukazati na planirane aktivnosti Vojnog muftijstva koje se odnose na pružanje vjerske podrške kadetima, te na njihov kvalitet i utjecaj u vrijeme obuke. Kroz anketno istraživanje pokušat ćemo saznati da li su kadeti zadovoljni tim aktivnostima; da li im ta podrška pomaže u realiziranju svakodnevnih vojničkih zadaća i šta kao recipijenti te podrške preporučuju za njihovo poboljšanje. Šta o planskim aktivnostima pružanja vjerske podrške kadetima misli najodgovornija osoba u strukturi Vojnog muftijstva, Vojni muftija, saznat ćemo putem razgovora/intervjua kojeg smo obavili s njim.

Smatramo potrebnim istaći da smo u istraživanju naišli na razumijevanje i pomoć kako Vojnog muftije tako i

njegovih saradnika, koji su nam za potrebe ovog istraživanja stavili na raspolaganje svoju biblioteku i arhivu. Doznali smo da se na ovaj način, ovim pitanjem u strukturi Vojnog muftijstva, još niko nije bavio, te je i to saznanje bilo motiv više za naše istraživanje.

1. O Vojnom muftijstvu i njegovoj ulozi u strukturi Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH

U svakodnevnom životu vojnika vjera ima svoju posebnu ulogu. Suočavajući se sa složenim zahtjevima vojne profesije, posebno kada se nalazi pred određenim izazovima i opasnostima, uključujući i mogućnost suočavanja sa smrću, na djelo stupaju svi kvaliteti vojnika: fizički, psihološki, moralni, stručni i profesionalni. U takvim okolnostima “vojnici koji vjeruju posjeduju više koncentracije i prisebnosti, racionalnije i čistije zaključuje i efikasnije djeluje od svog saborca koji ne posjeduje navedene kvalitete”. (Grupa autora, *Islamska zajednica u BiH: Dvije decenije reisu-l-uleme Dr. Mustafe Cerića*, 2012:88)

Vjerska struktura, baš kao i vojna, odlikuje se visokim nivoom organizacije, jasno definiranom hijerarhijom te snažnim osjećajem odgovornosti i discipline. Vojno muftijstvo kao dio vjerske službe u Ministarstvu odbrane i Oružanim snagama BiH svojim svakodnevnim aktivnostima doprinosi cjelokupnom odbrambenom sistemu BiH. Cilj je pružiti podršku vjerskom životu muslimana kako bi isti bili spremni punim kapacitetom učestvovati u preuzetim poslovima u sistemu odbrane na svim nivoima gdje su raspoređeni. Uredbom sa zakonskom snagom o Oružanim snagama R BiH iz 1992. g., regulirana su prava

koja otvaraju mogućnost organiziranja vjerskog života u Armiji R BiH. Na osnovu ove zakonske regulative Vrhovni štab je uputio poziv Crkvama i vjerskim zajednicama u BiH da se uključe u organizaciju vjerskog života u Armiji R BiH.

Nakon toga, godine 1999., Islamska zajednica je potpisala *Protokol o organiziranju i funkcioniranju vjerske službe muslimana u Federalnom ministarstvu odbrane i Vojsci Federacije Bosne i Hercegovine*. Ovim Protokolom između Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i Federalnog ministarstva odbrane zvanično je formiran Vojni muftiluk. Na prijedlog Reisu-l-uleme, Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na mjesto Vojnog muftije je imenovao Ismaila-ef. Smajlovića (a od 2014. godine, na isti način, na mjesto Vojnog muftije imenovan je Hadis-ef. Pašalić). Na temelju spomenutog Protokola i Odluke o imenovanju Vojnog muftije, Ministar odbrane je donio *Uputstvo o funkcioniranju Ureda Vojnog muftije u Federalnom ministarstvu odbrane*.

U procesu reforme sistema odbrane u BiH 2007. godine došlo je do promjene u strukturi Oružanih snaga BiH. Entitetske vojske su ušle u sastav Oružanih snaga BiH. Islamska zajednica u BiH je bila uključena i podržala proces uspostave Vjerske službe, te je potpisan *Sporazum o uspostavi, organiziranju i načinu funkcioniranja Vojnog muftijstva kao sastavnog dijela jedinstvene vjerske službe u Ministarstvu odbrane i Oružanim snagama Bosne i Hercegovine* čime je na državnom nivou uspostavljen Vojni muftiluk.

Organizacijsku strukturu Vojnog muftijstva čine:

- Ured Vojnog muftije: Vojni muftija, Savjetnik Vojnog muftije i sekretar (3),

- Ured Glavnog imama: Glavni imam i sekretar (2),
- Ured Štabnog imama: Štabni imam (1),
- Ured Brigadnog imama: Brigadni imami (7),
- Ured Bataljonskog imama: Bataljonski imami (4),

Ukupan broj uposlenika u strukturi Vojnog muftijstva je 17.

Prema Sporazumu, Pravilniku i u skladu sa “Priručnikom za rad imama u vojsci” i drugim normativnim aktima, vojni imami vode brigu o primjeni vjerskih sloboda i vjerskim potrebama muslimana. Oni, u sklopu svoje misije, međusobno saraduju u pripremi odgovarajućih uslova za vjerski život. Na smislen način organiziraju i predvode obrede muslimana, organiziraju vjerske programe prema kalendaru značajnih datuma u Takvimu Rijaseta IZ-e u BiH, daju upute o moralu i etici, pružaju podršku u slučaju smrti pripadnika jedinice ili članova njihovih porodica, brinu o vjerskim potrebama mladih vojnika/kadeta na obuci, realiziraju politike i procedure postavljene od strane Ministarstva odbrane i Zajedničkog štaba Oružanih snaga BiH iz domena vjere i tradicije i drugo što zahtijeva vrijeme i mjesto.

2. Istraživanje o pružanju vjerske podrške Vojnog muftijstva kadetima u Centru za osnovnu obuku

Populaciju našeg ispitivanja činili su kadeti, svršeni XI rotacije osnovne obuke u Centru za osnovnu obuku Komande za obuku i doktrinu u Pazariću. Uzorak se sastojao od 137 ispitanika koji dolaze iz različitih krajeva Bosne i Hercegovine.

Tabela 1. Struktura uzorka ispitanika

Spol	Muški	125
	Ženski	12
Ukupno		137

Ispitivanje je provedeno grupno u džamiji u Pazariću pred početak Programa Dove koji se realizira pri završetku obuke. Testiranje smo lično proveli. Prije čitanja standardne upute, kadetima je naglašeno da će se dobiveni podaci koristiti isključivo u istraživačke svrhe te da njihov identitet neće nikome biti otkriven. Kadetima je također ukazano na svrhu provođenja ankete, te ih se zamolilo da budu iskreni prilikom odgovaranja. Od sudionika je zatraženo da rade samostalno i ne komentiraju među sobom sadržaj ankete, kao ni svoje odgovore. Kadeti su nakon pažljivo poslušane upute spremno krenuli na ispunjavanje ankete. Iako je vrijeme ispunjavanja ankete bilo ograničeno na 15 minuta, kadeti su i prije naznačenog vremena završili sa ispunjavanjem.

Naše istraživanje je također uzelo u obzir odgovore Vojnog muftije dobivene kroz realizirani intervju. Vojnom muftiji objasnili smo cilj i postupak istraživanja te ga zamolili za odobrenje za rad i pristup arhivi. Obradu dobivenih odgovora sproveli smo kvalitativno. U skladu sa postavljenim zadacima nastojali smo da sagledamo kakva je percepcija Vojnog muftije prema pitanju podrške kadetima u Centru za osnovnu obuku. Mjerni instrument u našem ispitivanju činio je anketni upitnik koji je bio sastavljen od 7 pitanja. Pitanjima smo nastojali da ispitamo koje su to planirane aktivnosti Vojnog muftijstva u pružanju podrške kadetima i kakav je njihov kvalitet, da analiziramo rad vojnog imama u Centru, te uvidimo da li takva podrška pozitivno utječe na kadete u njihovom redovnom izvršavanju zadataka. Obrada podataka i grafička rješenja primijenjena u radu rađena su u *Microsoft Office Excelu*.

2.1. Ko su kadeti u Oružanim snagama BiH?

Prema Zakonu o službi u Oružanim snagama BiH, na službi u Oružanim snagama mogu biti vojna lica, civilna lica i kadeti. Kadeti su lica koja se u stručnim vojnim školama i akademijama obrazuju za profesionalnu vojnu službu u Oružanim snagama.

(Član 3. *Zakona o službi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine*) Kadeti koji pohađaju škole kako bi popunili formacijska mjesta u vojsci raspoređuju se, nakon završetka školovanja, na odgovarajuća formacijska mjesta.

Oni imaju prava i obaveze koje su propisane spomenutim zakonom i propisima koje donosi ministar odbrane BiH. Kadetima pripada besplatna vojna uniforma, lična oprema, ishrana i smještaj. Za vrijeme školovanja kadeti ostvaruju prava na sve oblike zdravstvene zaštite.

2.2. Obuka za kadete

Vojna obuka, uz profesionalno obrazovanje, predstavlja temelj vojnog uspjeha. Polazna pretpostavka je da obuka treba biti najvažnija i stalna aktivnost Oružanih snaga, osim u situaciji kada one nisu uključene u operacije. Namjena vojne obuke je osigurati vojni uspjeh. U tom smislu i namjena obuke vezane za kadete je da se razviju obučene i spremne snage koje su fizički i psihički pripremljene da se bore, pobijede i uspješno izvrše mirnodopske misije. U kontekstu postavljene teme bitno nam je spomenuti četiri temeljne komponente vojne obuke:

1. Ljudski i materijalni resursi – odnosi se na ljudstvo i logistiku,
2. Konceptualna – odnosi se na doktrinu i razvoj,
3. Moralna – odnosi se na sposobnost da se ljudi usmjere na borbu, odnosno da izvrše postavljenu misiju,
4. Sistem upravljanja obukom – odnosi se na sistem upravljanja obukom i razvoj vodstva. (Grupa autora, *Doktrina obuke Oružanih snaga Bosne i Hercegovine*, 2010.)

Treća komponenta vojne obuke prostor je koji Vojno muftijstvo prepoznaje kao mogućnost za djelovanje, tj. da adekvatnim vjerskim sadržajima motivira kadete na izvršavanje njihovih profesionalnih zadataka kako bi i nakon završetka osnovne obuke zadržali duh borbenosti i revnost u izvršavanju postavljenih zadataka. Na moralnu komponentu vojne obuke Vojno muftijstvo

gleda kao na važnu priliku u građenju imidža vojske kao značajnog faktora u odbrani časti i dostojanstva ljudi, a nikako suprotno tome.

2.3. Centar za osnovnu obuku

Centar za osnovnu obuku smješten je u Pazariću. Njegova misija sastoji se u tome da organizuje i izvodi osnovnu obuku kandidata na lokaciji i lokalnom području tokom osnovne obuke radi opće borbene osposobljenosti.

2.4. Rezultati istraživanja i verifikacija hipoteza

U nastavku ćemo nastojati prikazati rezultate do kojih smo došli u istraživanju i potvrditi ili opovrgnuti postavljenu hipotezu: *Pretpostavlja se da Vojno muftijstvo pruža adekvatnu vjersku podršku kadetima u Oružanim snagama BiH.*

Na osnovu postavljene hipoteze definirane su sljedeće podhipoteze:

- *Pretpostavlja se da je Vojno muftijstvo u proces obuke kadeta uključeno planskim aktivnostima pružanja podrške.*
- *Pretpostavlja se da vojni imam u Centru za osnovnu obuku u Pazariću kontinuirano brine o vjerskim potrebama kadeta.*
- *Pretpostavlja se da pružanje vjerske podrške pozitivno utječe na kadete u izvršavanju njihovih vojnih zadataka.*

Analizom dobivenih informacija pokušat ćemo objektivno prikazati kvalitet vjerskog života u Centru za osnovnu obuku u Pazariću i koliku i kakvu ulogu u tome ima Vojno muftijstvo.

2.4.1. Planske aktivnosti Vojnog muftijstva u pružanju podrške kadetima

Prema "Priručniku za rad imama u vojsci" vojni imami učestvuju u prihvatu mladih vojnika muslimana/kadeta, prate proces obuke i tokom boravka u Centru za osnovnu obuku organiziraju obrede u kojima kadeti mogu učestvovati po vlastitom izboru. U razgovoru sa Vojnim muftijom saznali smo da Vojno muftijstvo u programu svog rada

podržava plan obuke kadeta na način da kadeti vojsku gledaju kao područje za vlastitu promociju vrijednosti, uspješnu misiju i organizaciju koja poštuje ljudska prava i vjerske slobode. "Priručnik za rad imama u vojsci" predviđa da je posao vojnog imama da svakodnevno prepoznaje vjerničke potrebe, i da kroz organizaciju rada upotpunjava obaveze i poboljšava svoj rad.

Vojni muftija nam je kazao da u Centru za osnovnu obuku postoje mnoga važna područja kojima kadeti trebaju i mogu biti poučeni tokom obuke, i da je s tim u vezi veoma značajno pružiti informaciju o mogućnostima za postizanje uspjeha prema sposobnostima i interesovanju svakog pojedinca. Po njemu, u takvom okruženju, mladi nalaze svoj prostor i koriste prava na vjerski život, učestvujući u dnevnim

obredima, džumi sedmično i obilježavanju značajnih datuma u vjerskom kalendaru muslimana.

Na kraju, kada su u pitanju planske aktivnosti Vojnog muftijstva u pružanju podrške kadetima, treba kazati da kadeti završavaju svoj proces obuke u Centru obredom Dove, na što Vojni muftija gleda kao poticaj za nastavak uspjeha u vojničkoj karijeri.

Na osnovu navedenog, zaključujemo da je naša prva podhipoteza potvrđena, a ona je glasila: "Pretpostavljamo da je Vojno muftijstvo u proces obuke kadeta uključeno planskim aktivnostima pružanja podrške".

2.4.2. Briga vojnog imama o vjerskim potrebama kadeta

Kako je svoju jasno postavljenu zadaću vojni imam izvršavao

u vrijeme obuke XI klase kadeta i kakvog je ona kvaliteta bila, pokušali smo provjeriti kroz odgovore kadeta na anketna pitanja.

Prvim od njih nastojali smo saznati kako se kadeti informiraju o vjeri, da li su to informacije dobivene putem elektronskih i printanih medija, čitanjem vjerske literature, ili su pak servisirane od strane vojnog imama. Nešto manje od 30% odgovora odnosilo se na prva dva načina informiranja, dok je trećem, informacijama koje su dobivene od vojnog imama, pripalo više od 70% odgovora. S obzirom na to da je jedna od primarnih zadaća vojnog imama i upoznavanje kadeta sa cjelokupnom organizacijom vjerskog života, dati odgovori ukazuju na to da je imam na zadovoljavajući način izvršavao ovu svoju zadaću.

Tabela 2. Informacije o vjeri tokom obuke najčešće sam dobivao/la:

	Frekvencije	Procenti	Kumulativni procenti
Putem elektronskih i printanih medija	6	4,3	4,3
Čitanjem vjerske literature	34	24,9	29,2
Od vojnog imama	97	70,8	100,0
Ukupno	137	100,0	

Sljedećim pitanjem od kadeta smo pokušali saznati koliko su vojna sredina i ambijent utjecati na njihovo izvršavanje dnevnih vjerskih obaveza. Kroz odgovore ćemo također prepoznati i rad i djelovanje vojnog imama, kao i

to koliko su Oružane snage, kao bitna karika u sistemu funkcioniranja države, sredina u kojoj se poštuju načela o slobodi vjere i pravima vjernika. Od ukupnog broja ispitanika, njih 137, samo je 3 odgovorilo da je ulaskom u

strukturu Oružanih snaga BiH prestalo sa prakticiranjem dnevnih vjerskih obaveza. Taj broj nije toliko velik u odnosu na 31, ili u procentima 22,6%, onih koji manje prakticiraju dnevne obrede pristupajući Oružanim snagama BiH.

Tabela 3. Distribucija odgovora na pitanje: 'Pristupajući Oružanim snagama BiH dnevne vjerske obaveze':

	Frekvencije	Procenti	Kumulativni procenti
Prestao/la sam prakticirati	3	2,2	2,2
Manje prakticiram	31	22,6	24,8
Jednako prakticiram	55	40,1	64,9
Više prakticiram	29	21,2	86,1
Redovno prakticiram	19	13,9	100,0
Ukupno	137	100,0	

“Jednako praktiram” dnevne vjerske obaveze bio je odgovor 40,1% ispitanika. Dakle, promjena životne i radne sredine, tako specifične kao što je vojna, na najveći broj ispitanika nije ni pozitivno ni negativno utjecala u smislu praktikovanja spomenutih obreda. Oni su zadržali isti odnos prema ovom aspektu vjere. Ovdje je bitno spomenuti da prema evidenciji vojnog imama na lokaciji do sada nije zabilježen ni jedan slučaj sprečavanja ili ometanja vjernika u Centru u izvršavanju ovih vjerskih dužnosti.

Za vojnog imama u Centru za osnovnu obuku ohrabrujuća je činjenica da ima i onih među kadetima koji su u vojnoj sredini počeli više praktikovati dnevne vjerske obaveze

u odnosu na sredinu u kojoj su živjeli i radili prije. Takvih je prema ovom ispitivanju 21,2%. A procent onih koji redovno praktikuju naznačene vjerske obaveze ne čini se kao prethodni, s obzirom da je broj takvih znatno manji, 19, ili u procentima izraženo manje od 14%.

Odgovori na naredno pitanje, u odnosu na prethodna, nisu ukazali na taj stepen ažurnosti imama, a odnosili su se na obavezu informiranja kadeta o vjerskoj službi u Oružanim snagama BiH. Naime, iako je za očekivati da o strukturi Oružanih snaga BiH, čiji intergativni dio čini i Vjerska služba, kadeti prvo dobiju informaciju od Komandanta u Centru za osnovnu obuku, čini se da je razlika izražena

u procentima ipak velika, gotovo dvostruka, u korist Komandanta u odnosu na vojnog imama. Najveći broj kadeta, njih 59, odgovorili su da su za Vojno muftijstvo i imamsku službu u Oružanim snagama BiH saznali od Komandanta, u procentima izraženo 43,1%. Od prijatelja gotovo 30%, a tek na trećem mjestu, ili po broju odgovora najmanje, od vojnog imama 27%. U ovom slučaju, vojnom imamu ne ide u prilog ni to što je broj kadeta koji su informaciju o Vojnom muftijstvu i imamskoj službi u Oružanim snagama BiH saznali od prijatelja veći od broja kadeta koji su dobili informaciju od njega, čija bi to, prema opisu obaveza, trebala biti bitna aktivnost.

Tabela 4. Za Vojno muftijstvo i imamsku službu u Oružanim snagama BiH sam saznao/la od:

	Frekvencije	Procenti	Kumulativni procenti
Prijatelja	41	29,9	29,9
Komandanta	59	43,1	63,0
Vojnog imama	37	27,0	100,0
Ukupno	137	100,0	

U okviru seta pitanja kojim smo željeli ustanoviti kvalitet vjerske podrške kadetima, a koji se ponajprije i ponajviše odražava kroz rad vojnog imama u Centru za osnovnu obuku, jeste ono koliko

su kadeti tokom obuke razgovarali sa vojnim imamom.

Odgovor “Jedanput” dalo je 15 kadeta. Samo 5 je “Više puta” razgovaralo sa vojnim imamom, a čak 117 “Nijednom” to nije učinilo.

I ovaj aspekt rada vojnog imama u Centru, prema dobivenim informacijama iz ovih odgovora, a na osnovu uputstva iz “Priručnika za rad imama u vojsci”, ukazuje na nedostatnost u radu imama.

Tabela 5. Tokom obuke sa vojnim imamom sam razgovarao/la:

	Frekvencije	Procenti	Kumulativni procenti
Nijednom	117	85,4	85,4
Jedanput	15	11,0	96,4
Više puta	5	3,6	100,0
Ukupno	137	100,0	

Neki od navedenih nedostataka u radu vojnog imama mogu biti rezultat njegove nedovoljne prisutnosti na lokaciji, za što lično nije odgovoran, jer po dužnosti i rasporedu formacijskih mjesta vojni imam u Centru za osnovnu

obuku boravi dva, po potrebi tri dana. Također, obuka podrazumijeva jedan složen proces i vrijeme od tri mjeseca, koliko obuka traje, u potpunosti je ispunjeno edukacijom, vojnim vježbama i sličnim sadržajima. Isto tako, moguće

je da se ovoliki broj kadeta izjasnilo da nije razgovaralo sa vojnim imamom, podrazumijevajući pod tim određenu vrstu službenog razgovora, što je uobičajeni način funkcioniranja u relaciji podređeni-nadređeni. Ipak, s obzirom

na navedene nedostatke, konstatujemo da druga postavljena podhipoteza, koja je glasila: "Pretpostavlja se da vojni imam u Centru za osnovnu obuku u Pazariću kontinuirano brine o vjerskim potrebama kadeta", nije potvrđena.

2.4.3. Utjecaj vjerske podrške na izvršavanje vojnih zadataka kadeta

Jedno od veoma važnih pitanja u pružanju vjerske podrške kadetima

na obuci jeste njen pozitivan utjecaj na izvršavanje njihovih svakodnevnih vojničkih obaveza i zadaća. Ono što smo iz razgovora sa Vojnim muftijom saznali je da mlada populacija vojnika općenito pokazuje više interesovanja za vjeru, i tu prirodnu potrebu za Bogom žele da zadovolje na jedan normalan, vjerniku dostojan način. Oni, u odnosu na starije, više i znaju o vjeri i više prakticiraju obrede.

Prethodno kazano ilustrovano je i kroz rezultate odgovora na pitanje o pozitivnom utjecaju vjerske podrške u realizaciji njihovih redovnih zadataka, gdje je 97,8% odgovorilo da takva podrška ima pozitivne efekte na njihove svakodnevne zadatke i poslove, a samo 2,2% da ne osjećaju da takva podrška ima značaj u izvršavanju njihovih vojničkih aktivnosti tokom obuke.

Tabela 6. Distribucija odgovora ispitanika o pozitivnom utjecaju vjerske podrške u realiziranju njihovih redovnih zadataka

	Frekvencije	Procenti	Kumulativni procenti
Utječe	134	97,8	97,8
Ne utječe	3	2,2	100,0
Ukupno	137	100,0	

Odgovori na postavljeno pitanje potvrdili su postavljenju podhipotezu da pružanje vjerske podrške pozitivno utječe na kadete u izvršavanju njihovih vojnih zadataka.

Jedan od razloga zašto je to tako, Vojni muftija vidi u jednom novom društvenom poretku. Po njemu, mladi danas žive vjeru bez tereta i kompleksa, bez onoga što je recidiv komunističkog vremena. U takvom ambijentu, smatra Vojni muftija, bitno je spomenuti i pažnju skrenuti na važnost vjeronauke u osnovnim i srednjim školama. Danas kadeti u Centar za osnovnu obuku, za razliku od bivših vojnih sistema, dolaze sa elementarnim poznavanjem vjerskih načela, te pokazuju određenu vrstu raspoloženja naspram vjere. Na taj način, razvijajući u sebi tu vrijednost, oni kao vjernici neće preuzeti obavezu ako je neće potpuno i savjesno završiti, a što je za vojsku posebno važno. Zato

vjernici, naglašava Vojni muftija, čine najjači oslonac u provođenju vojnih zadaća, što primjećuju i njihovi komandanti, makar i sami ne živjeli vjeru.

Drugi razlog, ništa manje važan u pozitivnom odnosu kadeta prema vjeri, Vojni muftija vidi u radu vojnih imama, koji im, kao što je navedeno, pomažu kroz redovne, planske aktivnosti, pružaju mogućnost za razgovore kada trebaju savjet više, informaciju ili pak organiziraju druge aktivnosti prema okolnostima života u vojsci.

3. Preporuke za poboljšanje pružanja podrške kadetima

Jedna od bitnih kvaliteta u radu jeste evaluacija rada. U kontekstu rada Vojnog muftijstva to znači biti opredijeljen za poboljšanja metoda rada i praćenja inovacija koje određuju vojnu misiju.

Kada smo pitali Vojnog muftiju da li je zadovoljan dosadašnjim radom i funkcioniranjem organizacione jedinice na čijem je čelu, Vojni muftija je odgovorio da jeste, ali da uvijek treba i može bolje, naročito u realizaciji planskih aktivnosti gdje postoji prostor za poboljšanja. Područje saradnje i dijaloga sa različitostima koje se pojavljuju kao noviteti, kao i iskustva sa nacionalnim i vjerskim različitostima, dobra su osnova za nove izazove. Po mišljenju Vojnog muftije imamska služba je imala pozitivan progres.

Na određen način i odgovori koje smo dobili od kadeta, kada smo ih upitali da li su zadovoljni aktivnostima Vojnog muftijstva i podrškom vojnog imama, potvrdili su potonji stav Vojnog muftije, 114 ispitanika je odgovorilo "Da", dok se 23 negativno izjasnilo.

Tabela 7. Aktivnostima Vojnog muftijstva i podrškom vojnog imama sam zadovoljan/na:

	Frekvencije	Procenti	Kumulativni procenti
Da	87	63,5	63,5
Ne	50	36,5	100,0
Ukupno	137	100,0	

Imajući u vidu da druga podhipoteza nije potvrđena, pokušat ćemo dati određene preporuke koje bi mogle značiti napredak u pružanju vjerske podrške kadetima.

3.1. Sat sa imamom

Jedna od veoma važnih aktivnosti u radu sa svim vojnicima, pa tako i sa kadetima, je "sat sa imamom", koja podrazumijeva da u svakom danu imam planira jedan sat za razgovor u svome uredu ili prostoru mesdžida sa svima onima koji imaju potrebu da razgovaraju o svome stanju tražeći savjet ili podršku od imama. (*Zbornik radova "Imamska služba u vojsci"*, 2009:119) S tim u vezi, dobro bi bilo u budućnosti više pažnje posvetiti ovoj planskoj aktivnosti i sistematičnije pristupiti njenoj realizaciji.

3.2. Predavanja i seminari

Jedan od načina kako bi vjerska podrška kadetima u Centru za osnovnu obuku mogla biti kvalitetnija, jeste češće organiziranje predavanja i seminara, koji bi unaprijedili njihovo znanje i interesovanje za vjeru.

3.3. Hutba

Ustanova hutbe u islamskom društvenom sistemu ima sasvim određeno mjesto. Ona ima ogroman životni značaj, i njen cilj je da se na mjesnoj konferenciji razvidne problemi zajednice i da se daju prijedlozi rješenja. (Đozo, 2006:174) Vojno muftijstvo, prema rasporedu formacijskih mjesta, trenutno nema mogućnost postaviti imama koji bi obavljao džuma-namaz u Centru za osnovnu obuku. S obzirom na spomenuti značaj hutbe i onog što sami osjećaju i u čemu vide prostor za poboljšanje podrške vojnog imama, prijedlog određenog broja kadeta je bio da se pronađe mogućnost za obavljanje džuma-namaza i držanje hutbe na ovoj lokaciji.

3.4. Redovno prisustvo vojnog imama na lokaciji

Spomenuta spriječenost stalnog prisustva i rada vojnog imama u Centru za osnovnu obuku nedostatak je

u kojem su, usljed njegovog rješavanja, kadeti prepoznali kao jednu od mogućnosti unaprjeđenja vjerske podrške vojnog imama. Prema mišljenju određenog broja kadeta, redovno prisustvo vojnog imama značajno bi utjecalo na vjerski život u Centru za osnovnu obuku.

3.5. Podmlađivanje kadra u strukturi Vojnog muftijstva radi boljeg razumijevanja potreba kadeta

Kada smo razmišljali o načinima poboljšanja vjerske podrške kadetima na obuci, jedan od takvih bio je usmjeren i na mogućnost eventualnog podmlađivanja kadra među imamima koji bi radili u Centru za osnovnu obuku. Smatrali smo da bi mlađi imami mogli bolje razumjeti potrebe kadeta i da bi shodno tome i vjerska podrška mogla biti kvalitetnija.

Vojni muftija se jednim dijelom složio s tim prijedlogom, kazavši da je proces podmlađivanja prirodan, ali ga ipak treba provoditi pažljivo i do kraja odgovorno. Po njegovom mišljenju, spoj iskustva i mladosti je najbolja opcija, ali bi naglost u promjenama mogla proizvesti usporavanja i eksperimente sa neizvjesnim ishodom.

Zaključak

Vojno muftijstvo je kao dio jedinstvene Vjerske službe u Ministarstvu odbrane i Oružanim snagama BiH sastavni dio strukture Ministarstva odbrane i Oružanim snagama BiH. Ono se u svojim pravima i nadležnostima također izjednačava sa ostalim muftilucima Islamske zajednice u BiH. U okviru djelovanja u Oružanim snagama BiH postavljeni zadatak Vojnog muftijstva je da organizira i prati rad vojnih imama u sistemu odbrane, a sve u cilju bivanja na usluzi muslimanima u vojsci u svakom pogledu i za sve njihove potrebe, a posebno u podučavanju vjeri.

Briga o kadetima, mladim vojnicima muslimanima u Centru za osnovnu obuku u Pazariću, spada u red važnih aktivnosti u radu i funkcioniranju Vojnog muftijstva. Vojni imam u Centru za osnovnu obuku u

radu sa kadetima ima obavezu da ih hrabri u njihovim vojnim zadacima i podučava vjeri koja snaži njihove karakterne osobine i podsjeća na primarnu zadaću čuvanja mira i sigurnosti u svijetu.

Da li je Vojno muftijstvo u radu sa kadetima uključeno programskim aktivnostima; kako i na koji način vojni imam na lokaciji realizira te aktivnosti, i da li one kao takve pozitivno utječu na kadete u njihovom izvršavanju vojnih zadataka, pitanja su kojima smo se bavili u ovom istraživanju. Nakon provedenog istraživanja utvrdili smo da Vojno muftijstvo u programu svog rada ima planirane aktivnosti u radu sa kadetima, da je rad vojnog imama u Centru primjetan i efikasan, te da vjerska podrška pozitivno utječe na kadete u njihovom izvršavanju vojnih obaveza, čime smo potvrdili našu glavnu hipotezu, koja je glasila: "Pretpostavlja se da Vojno muftijstvo pruža adekvatnu vjersku podršku kadetima u Oružanim snagama BiH".

Našim istraživanjem ustanovili smo također i određene propuste u pružanju vjerske podrške kadetima, odnosno da bi rad vojnog imama u Centru mogao biti sadržajniji i potpuniji.

Nadamo se da će rezultati ovog istraživanja podstaknuti na akciju kako bi pružanje potrebne vjerske podrške kadetima na obuci bilo još kvalitetnije. U tom smislu, ponudili smo nekoliko prijedloga koji bi mogli unaprijediti rad vojnog imama u Centru za osnovnu obuku. Vrijedno je spomenuti da su ovi prijedlozi već naišli na razumijevanje i pozitivnu reakciju Vojnog muftije i da je, s tim u vezi, urađena određena studija koja bi trebala da unaprijedi rad sa kadetima na osnovnoj obuci. Ovu studiju finansijski je podržao i Rijaset Islamske zajednice u BiH (broj dokumenta: 02-06-1-2319-2/16 06.06.2016. godine).

Razvijanje kritičkog odnosa, tj. djelovati pod motom *raditi bolje nego prije*, u poslu kojeg se svakodnevno obavlja jedan je od temeljnih vrijednosti uspješnog djelovanja.

Literatura

- Arhiva Vojnog muftijstva, dokumenti vezani za rad sa kadetima u Centru za osnovnu obuku u Pazariću među kojima i Promotivni letak Vojnog muftijstva koji se dodjeljuje kadetima povodom završetka obuke.
- Alibašić, Ahmet (2009). *Savremene muslimanske dileme*. Sarajevo: CNS.
- Bilten Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, (2012). broj 7. Sarajevo. Ured za odnose s javnošću Ministarstva odbrane BiH.
- Dozo, Husein (2006). *Islam u vremenu*. Knjiga prva. Sarajevo: El-Kalem i Fakultet islamskih nauka u Sarajevu.
- Enciklopedija hadisa, *Džihad, životopis i vojni pohodi*, (2012). 7. poglavlje. Grupa prevodilaca. Sarajevo: Libris d.o.o.
- Doktrina obuke Oružanih snaga Bosne i Hercegovine*, (2010). Sarajevo: Komanda za obuku i doktrinu OS BiH.
- Grupa autora (2012). *Islamska zajednica u BiH: Dvije decenije reisu-l-uleme Dr. Mustafe Cerića*, Sarajevo: CNS.
- Grupa autora (2002). *Priručnik za rad imama u vojsci*. Sarajevo: Federalno ministarstvo odbrane.
- Grupa autora (2009). *Zbornik radova sa okruglog stola Imamska služba u vojsci*. Sarajevo: Vojno muftijstvo i El-Kalem.
- Goleman, Daniel (2000). *Emocionalna inteligencija na poslu*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Pruščak, Mustafa (2010). *Radost gazija*. Prijevod i obrada Kenan Musić. Sarajevo: Mak invest d.o.o.
- Sancaktar, Yusuf (2012). *Poslanik, Muhammed, s.a.v.s., kao čovjek*. Preveli: Muhamed Okić i Saudin Gobeljić. Sarajevo: El-Kalem i Vojno muftijstvo.
- Spahić, Mustafa (1997). *Poslanikova misija, politika i strategija odbrane*. Tuzla: Muftijstvo tuzlansko i Behram-begova medresa.
- Stojak, Rudi (1990). *Metoda analize sadržaja*. Sarajevo: Institut za proučavanje nacionalnih odnosa.
- Smjernice za obuku Načelnika Zajedničkog štaba Oružanih snaga Bosne i Hercegovine za 2012. g.*, (2011). Sarajevo.
- Zakon o službi u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine*, usvojen od strane Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine 5. oktobra 2005. g., a na snagu stupio 1. januara 2006. g.

الموجز

رسالة دار إفتاء القوات المسلحة في تقديم الدعم الديني للطلاب العسكريين

محمد أوكيتش

موضوع هذه الدراسة اختبار نشاطات برامج دار إفتاء القوات المسلحة في تقديم الدعم للطلاب العسكريين أثناء التدريب، ومدى رضا الطلاب العسكريين المسلمين بالدعم الديني الذي تقدمه إليهم دار إفتاء القوات المسلحة ضمن إطار القوات المسلحة في البوسنة والهرسك. وقد رغبتنا أن نتعرف من متلقي الدعم الديني على كيفية وسبل تطوير هذا الدعم وتحسينه، وكيفية تحسين البرامج الدينية لدار إفتاء القوات المسلحة التي تقدم للطلاب العسكريين وجعلها أكثر جودة. ونظراً لأهمية المعلومات الرجعية في هذه الدراسة، فقد أردنا بها الوقوف على مدى التأثير الإيجابي لهذا الدعم في الطلاب العسكريين وفي تنفيذهم لواجباتهم العسكرية أثناء التدريب.

الكلمات الرئيسية: وزارة الدفاع والقوات المسلحة في البوسنة والهرسك، دار إفتاء القوات المسلحة، مفتي القوات المسلحة، الإمام العسكري، الطلاب العسكريون، التدريب، الدين.

Summary

MILITARY MUFTI OFFICE
ON THE MISSION OF PROVIDING RELIGIOUS
SUPPORT TO THE CADETS

Muhamed Okić

Objective of this research was to evaluate the activities of the Military Mufti Office in offering their support to the cadets in training, and to assess whether and to what extent are the cadets-young Muslim soldiers satisfied with the spiritual support facilitated by the Military Mufti Office within the system of Military Forces of B&H. We also tried to find out from the recipients of this support, in what way and to what extent can this facility be improved and how the planned activities of the Military Office provided for cadets can be better in qualitative sense. With this response, as a significant element of the article we intend to establish the current quality of religious support in the army. The aim of research was to find out to what extent this kind of support has positive effect upon the activities of cadets during their training period.

Key words: Ministry of Defence and Armed Forces of B&H, Military Mufti Office, Military Mufti, military imam, cadets, training, faith